

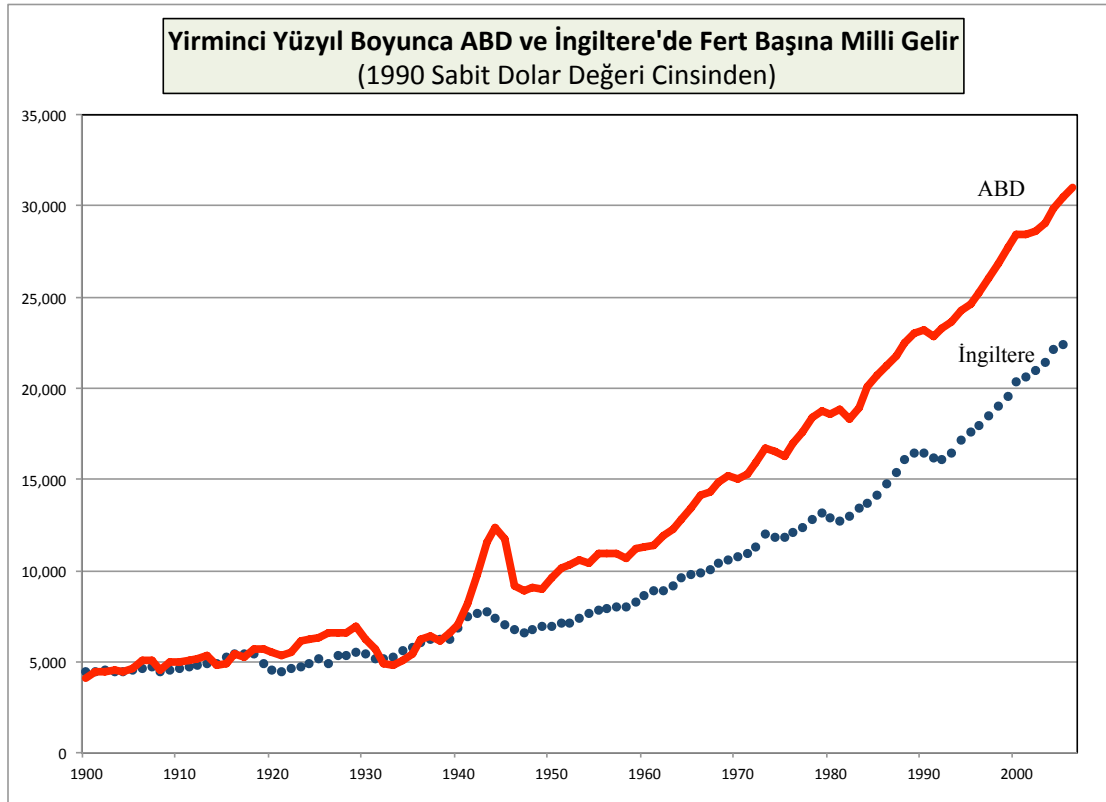
EKONOMİ POLİTİK

Erinç Yeldan, 3 Eylül 2014

Kapitalizmin Büyük Durgunluğu

Yirminci yüzyılın mucizeleri geride kaldı. Kapitalizmin evrensel zaferi diye nitelendirilen “Tarihin Sonu’nun” ilan edilmesinin üzerinden daha anca çeyrek yüzyıl geçmişti ki, kapitalist dünya sermaye birikimin ve üretkenlik kazanımlarının durma noktasına geldiği; işsizlik, durgunluk ve gelir dağılımındaki çarpıklıkların yaygınlaştığı bir yapısal tuzağa sürüklendi.

Sorunun boyutlarını daha iyi görebilmek için yirminci yüzyıla kuşbakışı bir bakalım. Tüm yirminci yüzyıl boyunca küresel kapitalizmin iki hegemonik gücü, ABD ve İngiltere’de potansiyel milli gelir, neredeyse kesintisiz biçimde artış gösterdi. ABD’de 1990’lara değin yüzde 3 civarında seyreden potansiyel milli gelir artış hızı, 1990 sonrasında internet teknolojisinin ve finansallaşmanın yarattığı rant köpüklerinin de ivmesiyle yüzde 3.5 düzeyine sıçradı. Doğal işsizlik oranı yüzde 4’e değin geriledi. Aşağıdaki grafik söz konusu iki ülkede fert başına milli gelirin yüzyıllık tarihçesini betimlemekte.

Kaynak: IMF ve www.ggdc.net/ Maddison

Şekilden görüleceği üzere, gerek ABD, gerekse İngiltere 2000’li yıllara hızlı bir büyüme patikası içerisinde girmiş idi. Ancak 2007/2008 krizi bu süreci tersine çevirdi. Her iki ülkede de büyüme hızı sert bir düşüş gösterdi. Amerikan ekonomisinde potansiyel büyüme hızı, IMF’nin tahminlerine göre, yüzde 2’nin altına indi. ABD’de işgücüne katılım oranında da ani bir çöküntü yaşandı. İşgücüne katılmı oranı son on yılda yaklaşık yüzde 8 puan geriler iken, işgücü arzının yıllık ortalama büyüme oranı da sadece %0.3 düzeyinde gerçekleşti.

Söz konusu olumsuz edimlerin nedenleri arasında en önemli olanı, Amerikan nüfusunun yaşlanması ve umudu kırılan kitlelerin iş gücüne katılmaktan vazgeçmeleri olarak değerlendirilmekte. İkinci Dünya Savaşı’nın hemen ardında Amerikan nüfusunda patlama yaratan “bebek çoğaltan nesil” artık emeklilik aşamasında ve işgücü arzının daralmasında çok büyük bir etken olduğu biliniyor. Bunun yanında, uzun süreli işsizlik koşullarının sürmesi ve işgücü piyasalarının parçalı yapısı ile birlikte ortalama ücret düzeyindeki reel olarak yüzde 7’yi aşan gerilemeler neticesinde, umudu kırılmış geniş orta sınıf kitleleri artık işgücüne katılım kararlarını ertelemiş gözüküyor.

Bütün bunlara koşut olarak işgücü verimliliğindeki kazanımlar da yavaşlamaya başlamış durumda. Veriler 2008 krizi sonrasında Amerikan ekonomisinde işgücü verimliliğindeki artışların sadece yüzde 1.1 düzeyinde olduğunu belgeliyor. Halbuki İkinci Dünya savaşı sonrası *kapitalizmin altın çağı* diye anılan dönemde ABD’de işgücü verimliliği yılda ortalama yüzde 2.7 artış içindeydi.

Kuşkusuz tüm bu süreçleri tersine çevirecek biricik gerçek, sabit sermaye ve teknoloji yatırımlarının yeniden ivmelenmesi olabilirdi. Ancak, ABD para piyasalarında net 3.5 trilyon dolarlık bir likit para sermayesinin yarattığı finansal rantlar ve varlık fiyatlarındaki köpükler, küresel sermayenin yatırım önceliklerini bu tür alanlardan giderek uzaklaştırıyor.

Tüm bu gerçeklere karşın, yerel veya uluslararası tüm sermaye çevrelerinin biricik beklentisinin “miktar kolaylaştırması” diye anılan “para basma” operasyonuna Avrupa Merkez Bankası’nın da katılması ve önümüzdeki kış aylarının da negatif reel faizler ve finansal köpüklerin yarattığı tatlı kazançlarla savuşturulması umutları olduğu gözleniyor.

Yirmi birinci yüzyıl, küresel sermayenin kumarhane kapitalizmi masalarında oyun kağıtlarının yeniden karılması beklentileriyle geçiyor.